

Lausunto: Työryhmämietintö hallituksen esitykseksi hankintalain, erityisalojen hankintalain sekä rikosrekisterilain 6 b §: n muuttamiseksi

diaarinumero: VN/4099/2024

Arvio hankintalain uudistamisesta ja tarpeellisista lisätoimista

Hankintalain uudistamiseen liittyvän työryhmän lausunnon nykyiset ehdotukset ovat oikeansuuntaisia, mutta eivät riittäviä. Uudistukset pyrkivät lisäämään kilpailua ja avoimuutta, mutta keskeiset ongelmat, kuten hankintatoimien vastuullisuuden puutteet, jäivät edelleen ratkaisematta. On erityisen tärkeää, että julkisuus-, hankinta- ja hallintolakien noudattamista vahvistetaan velvoittavammalla lainsäädännöllä, joka lisää hankintojen läpinäkyvyyttä ja varmistaa julkisten varojen tehokkaan käytön.

Nykyiset ehdotukset Kilpailu- ja kuluttajaviraston (KKV) toimivallan lisäämisestä hankintojen valvonnassa eivät myöskään riitä. Valvontaa varten tulee perustaa hankintayksiköiden alaisia riippumattomia toimielimiä, jotka tekevät laajaa yhteistyötä muiden valvovien viranomaisten, kuten syyttäjälaitoksen ja Aluehallintoviraston, kanssa.

Keskeiset puutteet uudistuksissa ovat seuraavat:

- Sidosyksikköhankinnat: Nykyinen sääntely ei riitä poistamaan markkinavääristymiä tai elinkeinonharjoittamisen rajoituksia. Sidosyksikköhankinnat tulee kieltää kokonaisuudessaan kilpailuneutraliteetin varmistamiseksi.
- Huoltovarmuusperusteiden käyttö: Kilpailun periaatteiden kiertämistä tulee ehkäistä määrittelemällä riippumaton taho, joka validoi huoltovarmuusperusteiden käyttöä.
- Suorahankinnat ja puitesopimukset: Näiden käyttöä pienissä hankinnoissa tulee rajoittaa siirtymällä täysin dynaamisiin hankintajärjestelmiin, jotka mahdollistavat läpinäkyvyyden.
- Kilpailutuksen uusiminen: Yhden tarjoajan tilanteessa kilpailutuksen uusiminen ei ole riittävä ratkaisu, koska se mahdollistaa varjojhtiöiden käytön. Vähimmäistarjoajien määräksi tulee asettaa viisi, mikä takaa kilpailutuksen neutraliteetin.
- Pyöröovi-ilmiön ehkäisy: Julkista valtaa käyttävien henkilöiden kaksoisroolit ja vastuun kiertäminen tulee estää siirtämällä virkakunta työsopimuslain piiriin ja erittelemällä vastuut julkisen vallan käytöstä.
- Kavallusvastuu hankinnoissa: Rikoslain muutos, joka tekee hankinnoissa tapahtuvan kavalluksen rangaistavaksi, on keskeinen keino lisätä julkisten hankintojen vastuullisuutta.
- Vaikuttavuusperusteiset maksut: Maksut tulee kytkeä hankinnan kohteen onnistuneeseen ja toimivaan toimitukseen, mikä vähentää lisätöiden aiheuttamia kustannuksia ja parantaa taloudellista yhdenvertaisuutta.
- Tiedon julkisuus ja data-analytiikka: Hankintayksiköiden kirjanpidon pääkirjat, hankinnan valmistelijoiden tiedot ja hankintaprosessien asiakirjat tulee avata sähköisessä muodossa. Näiden tietojen avulla voidaan hyödyntää algoritmeja ja verkostanalytiikkaa väärinkäytösten tunnistamiseen.

Näillä muutoksilla varmistetaan, että julkisten hankintojen uudistus ei jää vain pintapuoliseksi, vaan luo aidosti oikeudenmukaisen ja avoimen hankintajärjestelmän.

Lausunnon kuvaus:

Lausunnossa esitetään muutoksia seuraaviin lakeihin: laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999), laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1397/2016), rikoslaki (39/1889), Laki vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1398/2016), Kilpailulaki (12.8.2011/948), Valtion virkamieslaki (750/1994), Laki kunnallisesta viranhaltijasta (304/2003), Työsopimuslaki (2001/55), Laki tulotietojärjestelmästä (2018/53) sekä Hallintolaki (2003/434).

Lisäksi säädetään uutena lakina Korruptiontorjuntalaki.

Tavoitteena on lisätä julkisten hankintojen ja viranomaistoiminnan läpinäkyvyyttä, parantaa kilpailullisuutta, varmistaa julkisten varojen tehokas käyttö sekä estää korruption ja väärinkäytösten mahdollisuudet.

Yhteenveto

Tämä lausunto esittää merkittäviä lainsäädännöllisiä uudistuksia, joiden tavoitteena on lisätä julkisten hankintojen, viranomaistoiminnan ja kilpailulainsäädännön avoimuutta, kilpailua ja vastuullisuutta. Aloitteessa esitetään muutoksia seuraaviin lakeihin:

- Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999):**
 - Hankinta-asiakirjojen julkisuuden lisääminen.
 - Julkisin varoin tuotettujen aineistojen avoimuusvelvoitteet.
 - Julkisesti tuotetun tiedon ja tilastojen rajapintasaatavuuksien velvoittaminen.
 - Kirjanpidon pääkirjojen avaaminen ja julkaisu sähköisessä järjestelmässä.
- Laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1397/2016):**
 - Hankintojen kynnysarvot poistetaan, ja kaikki hankinnat kilpailutetaan.
 - Dynaamisten hankintajärjestelmien käyttöä korostetaan.
 - Vähimmäistarjoajien määrä asetetaan viiteen.
 - Hankintasopimukset jaetaan erillisiin osiin kilpailun lisäämiseksi.
- Rikoslaki (39/1889):**
 - Lisätään julkisia hankintoja koskeviin rikkomuksiin kavallusvastuu.
 - Määritellään hankintojen valmistelusta ja kilpailutuksesta vastaavien henkilöiden vastuu.
- Laki vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1398/2016):**
 - Laki kumotaan, ja erityisalojen hankinnat siirretään yleisen hankintalain piiriin.
- Kilpailulaki (948/2011):**
 - Poistetaan kilpailua rajoittavat säännökset, kuten yleisiin sopimusehtoihin liittyvät kartellimahdollisuudet.
- Valtion virkamieslaki (750/1994) ja Laki kunnallisesta viranhaltijasta (304/2003):**
 - Nämä lait kumotaan. Julkisen sektorin työntekijät siirretään työsopimuslain (55/2001) soveltamisalaan, erityisesti julkista valtaa käyttäviä koskeviin uusiin säädöksiin.
- Korruptiontorjuntalaki (uusi):**
 - Hyvinvointialueille ja kunnille veloitetaan perustamaan korruptiontorjuntayksiköt.
 - Yksiköille myönnetään laajat valtuudet ja riittävät resurssit korruption torjuntaan.
- Laki tulotietojärjestelmästä (53/2018):**
 - Korruptiontorjuntayksiköille myönnetään pääsy tulotietoihin korruption estämiseksi ja tutkimiseksi.
- Hallintolaki (434/2003):**
 - Esteellisyyden perusteeksi lisätään pelkkä jäsenyys yhteisöissä, joiden toimintaan päätöksenteko voi suoraan tai välillisesti vaikuttaa, pois lukien työttömyyskassan jäsenyys, jos sitä ei ole liitetty muuhun edunvalvontatehtävään.
 - Esteellisyyden laiminlyönnistä säädetään rikoslain (39/1889) virkavelvollisuutta koskevien pykälien (RL 40:7, 40:8 ja 40:9 40:10) sekä vahingonkorvauslain (412/1974) mukaisesti.
 - Lähipiirin käsitettä laajennetaan kattamaan henkilöt ja tahot, joiden päätökset voivat suoraan tai välillisesti vaikuttaa julkista valtaa käyttävän työntekijän päätöksentekoon.

Näillä lakimuutoksilla ja säädöksillä pyritään lisäämään julkishallinnon avoimuutta, parantamaan kilpailua ja estämään väärinkäytöksiä. Aloitteella tähdätään siihen, että julkisia varoja käytetään tehokkaasti, oikeudenmukaisesti ja yhteiskunnan eduksi. Lausunto keskittyy selkeyden ja vaikuttavuuden varmistamiseksi tiettyihin lakien keskeisiin muutoksiin. Se ei sisällä kaikkien viittauksien poistamista näiden lakien muista kohdista, sillä ne eivät liity suoraan lausunnon tavoitteisiin.

1. Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)

Muutetaan julkisuuslain kohtia seuraavasti:

6 § Viranomaisen asiakirjan julkiseksi tuleminen (muutos)

2) Tarjous-, selvitys- ja lausuntopyyntö sekä työstövedokset, esitykset, ehdotukset, aloitteet, ilmoitukset tai hakemukset liiteasiakirjoineen muissa kuin 3 ja 4 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa, tulevat julkisiksi heti, kun ne on vastaanotettu sähköiseen järjestelmään. Tämä koskee myös julkisten hankintojen valmisteluun liittyviä tarjouspyyntöjä ja niiden liiteasiakirjoja, jotka on asetettava julkisesti saataville sähköisessä muodossa heti niiden valmistumisen jälkeen. Samalla on julkistettava hankintaprosessiin osallistuneiden valmistelijoiden ja päätöksentekijöiden nimet, tehtävät sekä roolit. Lisäksi hankintaprosessin kuvaus on julkaistava yksityiskohtineen erikseen jokaisen hankinnan kohdalla.

3) Hankintaa ja urakkaa sekä muuta tarjousten perusteella ratkaistavaa oikeustointa koskevat tarjousten täydennyspyynnöt ja tarjousasian käsittelyä varten laaditut selvitykset sekä muut asiakirjat tulevat julkisiksi heti, kun sopimus asiassa on tehty. Lisäksi kaikki julkisiin hankintoihin liittyvät asiakirjat, kuten tarjousten täydennykset ja selvitykset, tulee saattaa julkisiksi sähköisessä muodossa heti valmistumisensa jälkeen. Samalla on julkistettava hankintaprosessiin osallistuneiden valmistelijoiden ja päätöksentekijöiden nimet, tehtävät ja roolit.

(lisäys) Asiakirjat on julkaista julkisessa sähköisessä järjestelmässä heti julkiseksi tulemisen ajankohtana. Julkisien hankintojen yhteydessä tulee käyttää hankintajärjestelmää asiakirjojen julkistamiseksi osana hankintaprosessia.

Perustelut: Tämä muutos parantaa erityisesti julkisiin hankintoihin liittyvien asiakirjojen julkisuutta ja läpinäkyvyyttä. Ehdotettu lisäys varmistaa, että osallistumishakemukset, tarjoukset ja muut hankintaa koskevat asiakirjat tulevat julkisiksi heti niiden toimittamisen jälkeen, eikä vasta, kun sopimus on tehty. Tämä edistää avoimuutta ja varmistaa, että kaikki hankintaprosessin osapuolet voivat seurata hankintojen käsittelyä reaaliajassa. Samalla sähköinen saatavuus tekee tiedonjakamisesta helpompaa ja nopeampaa. Lisäksi henkilötietojen julkistaminen varmistaa, että hankintaprosessin vastuulliset henkilöt ovat tiedossa, mikä lisää julkista valvontaa ja ehkäisee mahdollisia väärinkäytöksiä.

7 § (Muutos) Viranomaiselle toimitetun asiakirjan julkiseksi tuleminen

Viranomaiselle asian käsittelyä varten tai muuten sen toimialaan tai tehtäviin kuuluvassa asiassa toimitettu asiakirja tulee julkiseksi, kun viranomainen on sen saanut, jollei asiakirjan julkisuudesta taikka salassapidosta tai muusta tietojen saantia koskevasta rajoituksesta tässä tai muussa laissa säädetä. Julkisissa hankinnoissa viranomaiselle toimitetut asiakirjat tulevat julkiseksi samaan aikaan.

Asiantuntijalausunnat ja muut sellaiset asiakirjat, jotka on päätetty avata tietyinä ajankohtana tai tietyn määräajan jälkeen, tulevat 1 momentissa tarkoitettuun rajoitukseen julkisiksi, kun ne avataan. **Julkisissa hankinnoissa kaikki osallistumishakemukset, tarjoukset sekä muut hankintaan liittyvät asiakirjat tulee toimittaa sähköiseen järjestelmään, josta ne ovat avoimesti sekä samaan ajankohtaan saatavilla julkisesti. Tiedot tulee olla saatavilla viranomaisen avoimen sähköisen rajapinnan kautta samalla ajankohdalla.** Tämä koskee myös tarjousten täydennyspyyntöjä, tarjousvertailuja ja muita asiakirjoja, jotka liittyvät hankintaprosessin käsittelyyn.

Samanaikaisesti julkistettujen asiakirjojen kanssa on julkistettava myös hankintaprosessiin osallistuneiden valmistelijoiden ja päätöksentekijöiden nimet, tehtävät ja roolit. Henkilötiedot tulee toimittaa samalla sähköiseen järjestelmään ja saattaa saataville samasta sähköisestä rajapinnasta.

Perustelut: Tämä muutos varmistaa, että julkisiin hankintoihin liittyvät asiakirjat ovat julkisia heti niiden toimittamisen jälkeen ja saatavilla reaaliaikaisesti sähköisessä järjestelmässä, mikä parantaa avoimuutta ja hankintaprosessien läpinäkyvyyttä. Ehdotus korostaa sähköisen järjestelmän käyttöä julkisten asiakirjojen hallinnassa ja varmistaa, että hankintaprosessia voi valvoa tehokkaasti ja reaaliajassa. Lisäksi vastuussa olevien henkilöiden tietojen julkistaminen samassa järjestelmässä lisää prosessin valvottavuutta ja edistää julkisten varojen vastuullista käyttöä.

18 § (uusi): Julkisin varoin tuotettujen hankkeiden tuotosten julkistamisvelvoite

1. Velvoite aineistojen ja tuotosten julkistamiseen

Julkisilla varoilla rahoitettujen hankkeiden yhteydessä tuotetut aineistot ja tuotokset on julkaistava avoimesti ja julkisesti saatavilla olevassa tietovarannossa, joka mahdollistaa niiden vapaan käytön, muokkauksen ja jakelun. Tämä koskee, mutta ei rajoitu, seuraaviin tuotoksiin:

- **Ohjelmistokehityksen tuotokset**, mukaan lukien lähdekoodit, tekninen ja käyttäjädokumentaatio, suunnittelu- ja arkkitehtuuridokumentit, testausdokumentaatio ja API-rajapinnat. Lähdekoodit on julkaistava avoimena lähdekoodina hyväksytyin avoimen lisenssin mukaisesti.
- **Tutkimusraportit ja -aineistot**, kuten kyselytulokset, datatiedostot, analyysit ja tutkimusraportit.
- **Konsultaatioreportit** ja muut analyysit tai suositukset, jotka on tuotettu julkisin varoin rahoitetuissa hankkeissa.
- **Koulutusmateriaalit ja oppimateriaalit**, kuten oppikirjat, verkko-opetusohjelmat ja muut opetuskäyttöön tarkoitetut aineistot.
- **Infrastruktuurihankkeisiin liittyvät suunnitteluasiakirjat**, analyysit ja tekniset selvitykset.
- **Yhteiskunnallisten ja poliittisten päätösten tueksi tuotetut asiakirjat**, kuten vaikutusarvioinnit, lausunnot ja strategiat.
- **Audiovisuaaliset tuotannot**, kuten dokumentit, koulutusvideot ja muut vastaavat aineistot.

- **Julkisrahoitteisten hankkeiden tuottamat sopimus pohjat, ohjeistukset ja standardit.**

2. Tietosuoja ja pseudoanonymisointi

Siltä osin kuin viranomaisen hallussa olevaa tietoa ei voida luovuttaa tietosuojamääräysten rajoituksista johtuen, tieto on pseudoanonymisoitava siten, että yksittäiset henkilöt eivät ole tunnistettavissa. Pseudoanonymisoitu tieto tulee julkaista avoimesti sähköisessä muodossa kaikkien saataville. Pseudoanonymisoitu tiedon henkilötiedot voidaan avata siihen ollessa tarve, korruptiontorjuntalain mukaisen johtoryhmän päätöksellä kyseisen johtoryhmän käyttöön.

3. Metriikkatiedon julkistaminen

Viranomaisen velvollisuus on tuottaa jokaisen tarjoamansa palvelun osalta työvaihekohtaisesti metriikkatietoa, joka sisältää vähintään käytetyt resurssit, kuten työaika ja euromääräiset kustannukset. Metriikkatieto tulee julkaista avoimena datana rajapinnan kautta, jotta se on helposti hyödynnettävissä.

4. Tietovarannon vaatimukset

Kaikki julkistettavat aineistot on asetettava saataville sähköisessä muodossa avoimessa ja helposti käytettävissä tietovarannossa, joka mahdollistaa aineistojen helpon hakemisen, käytön ja jakelun.

5. Hankintayksiköiden velvollisuudet

Hankintayksiköiden on varmistettava, että kaikki sopimukset ja hankintasopimukseen liittyvät ehdot sisältävät tämän julkistamisvelvoitteen ja että tarjouspyynnöissä määritellään, miten tuotokset julkistetaan ja missä muodossa ne asetetaan saataville.

Perustelu:

Lain muutos parantaa hallinnon avoimuutta ja julkisten resurssien hyödyntämistä. Julkisin varoin tuotetut aineistot ovat vapaasti saatavilla yhteiskunnan käyttöön, mikä:

- Edistää tieteen ja tutkimuksen avoimuutta.
- Tukee digitaalisten innovaatioiden kehittämistä ja tuo kustannussäästöjä hyödyntämällä olemassa olevia resursseja.
- Parantaa koulutuksen laatua jakamalla oppimateriaaleja avoimesti.
- Lisää yhteiskunnallisten päätösten läpinäkyvyyttä.

Sopimusvelvoitteiden selkeys varmistaa, että kaikki osapuolet noudattavat avoimuusperiaatteita.

20 § Viranomaisen velvollisuus tuottaa ja jakaa tietoa (lisäys)

Viranomaisen kirjanpidon pääkirjat tulee julkaista sähköisessä muodossa ja rajapinnan kautta julkisesti saataville. Salassapitovelvoitteiden alaiset kohdat tulee pseudoanonymisoida ennen julkaisemista siten, että tietosuojamääräykset ja muut lainsäädännön vaatimukset täyttyvät.

Viranomaisen hallussa olevat, julkisiksi määritellyt tiedot on julkaistava avoimena datana. Datan tulee olla löydettävissä oleva, saatavilla oleva, yhteentoimiva, uudelleenkäytettävä.

Tiedot tulee julkaista siten, että:

1. **Löydettävyys:** Tiedot varustetaan standardoiduilla metatiedoilla, jotka mahdollistavat tehokkaan haun ja paikantamisen.
2. **Saatavuus:** Tiedot julkaistaan maksutta ja teknisesti helposti saavutettavassa muodossa, kuten avoimien rajapintojen kautta.
3. **Yhteentoimivuus:** Tiedot esitetään avoimessa ja standardoidussa tiedostomuodossa, joka mahdollistaa eri järjestelmien välisen käytön.
4. **Uudelleenkäytettävyys:** Tietoihin liitetään avoimet käyttöehdot, jotka mahdollistavat niiden vapaan käytön, muokkauksen ja jakelun.

Viranomaisen on varmistettava, että tietojen julkaisu noudattaa kansallisia ja kansainvälisiä avoimen datan standardeja ja tukee tietojen pitkäaikaista säilytystä.

Perustelut

1. **Läpinäkyvyyden ja demokratian vahvistaminen:**
FAIR-periaatteiden mukainen tietojen avoimuus lisää kansalaisten, tutkijoiden ja yritysten mahdollisuuksia hyödyntää julkista tietoa, mikä parantaa julkisen hallinnon läpinäkyvyyttä ja luottamusta viranomaisiin.
2. **Tietojen tehokas hyödyntäminen:**
Avoimen datan saatavuus helpottaa tutkimusta, innovointia ja päätöksentekoa. Tämä edistää taloudellista kasvua ja yhteiskunnallista kehitystä.
3. **Oikeudenmukaisuus ja yhdenvertaisuus:**
Avoimen datan velvoite varmistaa, että kaikki kansalaiset ja toimijat saavat yhdenvertaisen pääsyn julkiseen tietoon, ilman maksuja tai tarpeettomia esteitä.
4. **Kansainvälisten velvoitteiden ja tavoitteiden täyttäminen:**
FAIR-periaatteiden (löydettävissä, saatavilla, yhteentoimiva, uudelleenkäytettävä) noudattaminen on linjassa EU:n avoimen datan direktiivin ja YK:n kestävän kehityksen tavoitteiden kanssa, jotka painottavat tietojen avointa ja vastuullista hyödyntämistä. Lisätietoa FAIR-periaatteista löytyy osoitteesta: [FAIR Principles – GO FAIR](#).
5. **Digitalisaation ja tiedonhallinnan kehittäminen:**
Tämä lisäys tukee julkishallinnon siirtymää moderniin, digitaalisesti toimivaan ympäristöön, jossa tiedonhallinta ja tiedon jakaminen ovat keskiössä. Se myös auttaa ehkäisemään päällekkäistä työtä ja tehostaa julkishallinnon resurssien käyttöä.

Pääkirjojen julkaisu on ainoa tapa taata julkisen varainkäytön avoimuus ja muiden tosien arkistojen kattavuus.

24 § (muutos): Yrityssalaisuuksien kumoaminen hankintojen salaamisperusteena

Lain 24 § 20 momenttiin lisätään seuraava kohta:

- Yrityssalaisuuksia ei voida käyttää perusteena hankintamenettelyn tietojen salaamiselle. Julkisten hankintojen avoimuuden varmistamiseksi kaikkien hankinnan perusteiden ja toimittajien valintakriteerien on oltava julkisia.

Perustelu:

Yrityssalaisuuksien käyttö hankintojen salaamisperusteena voi vaarantaa julkisten hankintojen avoimuuden ja läpinäkyvyyden. Läpinäkyvyyden lisäämiseksi hankinnan tulee perustua toimitettavaan lisäarvoon eikä yrityksen sisäisiin tietoihin.

24 § (lisäys): Tutkimus- ja kehittämistoiminnan salaamisperusteen rajaaminen

Lain 24 §:ään lisätään uusi momentti:

- Tutkimus- ja kehittämistoimintaan liittyvää salaamisperustetta ei sovelleta julkisten hankintojen yhteydessä.

Perustelu:

Julkisten hankintojen tulee perustua kilpailutukseen ja läpinäkyvyyteen, eikä tutkimusrahoitukseen liittyviä salaamisperusteita tule käyttää hankintamenettelyissä.

2. Laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1397/2016)

Muutos hankintalain lukuun 4

Avoimuuden, kilpailun ja hankintatietojen saatavuuden lisäämiseksi ehdotetaan muutettavaksi julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain (1397/2016) 4 lukua siten, että siinä määritellyt kynnysarvot poistetaan, eikä mitään hankintoja enää rajata hankintamenetelmien ulkopuolelle. Tämä tarkoittaa, että kaikki hankinnat on kilpailutettava 5 luvussa säädettyjen hankintamenettelyjen mukaisesti.

Perustelut:

Nykyiset kynnysarvot sallivat, että pienemmät hankinnat voidaan tehdä ilman kilpailutusta, mikä heikentää hankintaprosessien avoimuutta ja voi estää tasapuolisen kilpailun. Tämä voi johtaa tehottomuuteen ja julkisten varojen epäoptimaaliseen käyttöön. Poistamalla kynnysarvot varmistetaan, että kaikki hankinnat suoritetaan avoimesti ja kilpailullisesti, mikä lisää markkinoiden dynaamisuutta, parantaa julkisten varojen käyttöä ja edistää oikeudenmukaista ja tasapuolista kilpailua kaikissa hankintatilanteissa.

Tällä muutoksella varmistetaan, että hankintamenettelyissä noudatetaan aina samoja avoimuus- ja kilpailusääntöjä, mikä lisää julkisten hankintojen

läpinäkyvyyttä ja kansalaisten luottamusta hankintaprosessien oikeudenmukaisuuteen.

muutetaan julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain (1397/2016) 5 luvun 32 § seuraavasti:

32 § Avoin menettely

Avoin menettely on toissijainen hankintamenetelmä, jota voidaan käyttää vain, jos hankintaa ei voida toteuttaa dynaamisen hankintajärjestelmän avulla. Jos dynaaminen hankintamenettely ei sovellu kyseiseen hankintaan, hankintayksikkö voi käyttää avointa menettelyä edellyttäen, että menettelyyn osallistuu vähintään viisi (5) tarjoajaa.

Mikäli avoimessa menettelyssä ei saada tarkoituksen mukaisia tarjouksia, hankintayksikkö voi käyttää muita EU direktiivin 2014/24/EU ja 2014/25/EU mukaisia hankintamenettelyitä. Näissä menettelyissä on kuitenkin noudatettava vähintään viiden (5) kilpailevan tarjoajan vähimmäismäärää, mikäli se on käytännössä mahdollista.

Perustelut:

1. Kilpailun vahvistaminen: Vaatimus viidestä tarjoajasta varmistaa riittävän kilpailun, mikä parantaa hankintojen laatua ja edistää julkisten varojen tehokasta käyttöä.
2. NykYTEknologian hyödyntäminen: Priorisoimalla dynaamiset hankintajärjestelmät voidaan lisätä hankintojen joustavuutta ja läpinäkyvyyttä, jolloin saavutetaan parempia lopputuloksia.
3. Kilpailunvarmistus ja varautuminen: Avoimessa menettelyssä vähimmäisvaatimuksella pyritään estämään tilanne, jossa kilpailu jää liian suppeaksi. Tämä antaa hankintayksiköille mahdollisuuden harkita vaihtoehtoisia menetelmiä, mikäli tarjousten määrä ei täytä odotuksia.
4. EU-direktiivin mukaisuus: Muutos tuo kansallisen lainsäädännön paremmin linjaan EU direktiivin 2014/24/EU ja 2014/25/EU vaatimusten kanssa, mahdollistaen sujuvan siirtymisen muihin menetelmiin, mikäli avoimen menettelyn ehdot eivät täyty.
5. Nykyinen lainsäädäntö mahdollistaa kilpailuttamisen tavoilla, jolloin lain tavoitteiden mukainen olemassa olevien kilpailuolosuhteiden hyväksikäyttäminen sekä yritysten ja muiden yhteisöjen tasapuoliset mahdollisuudet tarjota tavaroita, palveluja ja rakennusurakoita julkisten hankintojen tarjouskilpailuissa ei täyty. Luodaan lain vaatimuksen kautta kilpailutus osaamista julkishallintoon.

Pykälä 15: poistetaan:

- **§ 15: Sidosyksikköhankintojen kumoaminen.** Hankintayksiköiden tulee toteuttaa avoin kilpailutus, eikä hankintoja saa suorittaa sidosyksiköiden kanssa ilman kilpailutusta. Kaikki sidosyksikköhankinnat poistetaan.

Perustelu:

Sidosyksikköhankinnat voivat rajoittaa kilpailua ja suosia tiettyjä toimijoita ilman avointa kilpailua, mikä heikentää markkinoiden läpinäkyvyyttä ja estää uusien toimijoiden pääsyn markkinoille.

Pykälät 33–48: Poistettavat kohdat ja uudet menettelytavat

- **§ 33: Rajoitetun menettelyn kumoaminen.** Rajoitettu menettely, joka mahdollistaa hankintayksiköille tiettyjen toimittajien valinnan ilman kilpailutusta, poistetaan kokonaan. Korvauksena otetaan käyttöön ensisijaisena menetelmänä avoimet hankintamenettelyt tai dynaamiset hankintajärjestelmät.

Perustelu:

Rajoitettu menettely estää täyden kilpailun toteutumisen ja voi rajoittaa uusien toimijoiden pääsyä markkinoille. Avoimet ja dynaamiset menettelyt, sekä markkinakartoitus mahdollistavat tasapuolista kilpailun ja lisäävät hankintojen läpinäkyvyyttä.

- **§ 34–35: Neuvottelumenettelyn kumoaminen.** Neuvottelumenettely, joka sallii rajatun määrän tarjoajien kanssa käydyt neuvottelut ilman täyttä kilpailutusta, poistetaan. Neuvottelumenettelyn käyttö on ollut perusteltua vain erityisolosuhteissa, mutta avoimen kilpailun periaatetta vahvistetaan ja neuvottelut korvataan dynaamisilla hankintajärjestelmillä.

Perustelu:

Neuvottelumenettely voi johtaa suosimiseen tai epäjohtonmukaiseen arviointiin. Dynaamiset hankintajärjestelmät takaavat avoimen kilpailutuksen ja mahdollistavat objektiiviset, ennaltamääritellyt valintakriteerit. Avoimet ja dynaamiset menettelyt, sekä markkinakartoitus mahdollistavat tasapuolista kilpailun ja lisäävät hankintojen läpinäkyvyyttä.

- **§ 36–37: Kilpailullisen neuvottelumenettelyn kumoaminen.** Kilpailullinen neuvottelumenettely, jossa tarjoajia kutsutaan neuvotteluihin vasta tarjouspyynnön jälkeen, poistetaan. Tämä menetelmä rajoittaa osallistujien määrää, ja se korvataan avoimella menettelyllä tai dynaamisilla hankintajärjestelmillä.

Perustelu:

Kilpailullinen neuvottelumenettely voi kaventaa kilpailua ja johtaa markkinoiden sulkeutumiseen uusilta toimijoilta. Avoimet ja dynaamiset menettelyt, sekä markkinakartoitus mahdollistavat tasapuolista kilpailun ja lisäävät hankintojen läpinäkyvyyttä.

- **§ 38–39: Innovaatiokumppanuuksien kumoaminen.** Innovaatiivisten ratkaisujen kehittämistä varten on erilliset rahoitusmekanismit, kuten tutkimus- ja kehitysrahoitukset. Innovointia ei tule tehdä julkisissa hankinnoissa, vaan hankinnat tulee perustua avoimeen kilpailuun.

Perustelu:

Innovaatiokumppanuudet voivat rajoittaa kilpailua ja suosia tiettyjä toimittajia. Innovointi ei ole julkisten hankintojen ensisijainen tavoite, vaan kilpailun avoimuuden ja kustannustehokkuuden varmistaminen. Innovaatorahoitus on järjestetty julkishallinnossa muiden kanavien kautta.

- **§ 40–41: Suorahankintojen kumoaminen.** Suorahankinnat ovat sallittuja vain poikkeustapauksissa, kun kilpailutusta ei voida toteuttaa teknisistä tai taloudellisista syistä. Kaikki muut suorahankinnat ja siihen liittyvät menettelyt poistetaan hankintalaista.

Perustelu:

Suorahankintojen käyttäminen rajaa kilpailua ja menetelmä voidaan korvata dynaamisilla hankinnoilla. Dynaamiset hankinnat mahdollistavat avoimen kilpailun, sekä johdonmukaistavat ja kehittävät hankintatoimea rakenteellisesti.

- **§ 42–43: Puitesopimusten kumoaminen.** Puitesopimukset, joissa voidaan jatkaa hankintaa ilman uutta kilpailutusta, poistetaan ja korvataan avoimella menettelyllä tai dynaamisilla hankintajärjestelmillä.

Perustelu:

Puitesopimukset voivat estää uusien toimijoiden pääsyn markkinoille ja rajoittaa kilpailua. Avoin menettely ja dynaamiset hankintajärjestelmät tarjoavat paremman tavan varmistaa jatkuva kilpailu ja laadukkaat hankinnat.

- **§ 44–48: Sähköisen huutokaupan kumoaminen.** Sähköinen huutokauppa keskittyy yksinomaan hinnan alentamiseen, mikä voi vaarantaa hankinnan laadun. Sähköisen huutokaupan sijaan käytetään dynaamisia hankintajärjestelmiä, joissa arviointi perustuu monipuolisiin kriteereihin kuten laatuun, asiantuntemukseen ja hintaan.

Perustelu:

Sähköinen huutokauppa asettaa liikaa painoa hinnalle laadun kustannuksella. Dynaamiset hankintajärjestelmät varmistavat laadukkaan ja tasapainoisen arvioinnin, joka huomioi myös toimittajan kyvykkyyden ja laadun.

65 § Markkinakartoitus (muutos)

Ennen hankintamenettelyn aloittamista hankintayksikön tulee tehdä markkinakartoituksen hankinnan valmistelua varten ja antaa tietoa toimittajille tulevaa hankintaa koskevista suunnitelmistaan ja vaatimuksistaan.

Markkinakartoituksessa hankintayksikkö tulee käyttää riippumattomia asiantuntijoita, muita viranomaisia tai toimittajia. Näiden tahojen neuvoja voidaan käyttää apuna

hankintamenettelyn suunnittelussa ja toteuttamisessa, mutta neuvojen käyttäminen ei kuitenkaan saa johtaa kilpailun vääristymiseen eikä 3 §:ssä tarkoitettujen syrjimättömyyden ja avoimuuden periaatteiden vastaiseen menettelyyn.

Hankintayksikön on suoritettava markkinakartoitus kaikissa muissa hankinnoissa, poislukien dynaamisissa hankintajärjestelmillä toteutetuissa hankinnoissa.

Markkinakartoituksessa hankintayksikön tulee:

1. Selvittää markkinoilla olevat tuotteet, palvelut tai ratkaisut, jotka vastaavat hankinnan tarpeita.
2. Varmistaa hankintamenettelyn suunnittelu siten, että se edistää kilpailua ja mahdollistaa tasapuolisen osallistumisen.
3. Dokumentoida markkinakartoituksen vaiheet ja tulokset hankinnan valmistelun yhteydessä.

Markkinakartoitus on toteutettava siten, että se tukee hankinnan tarkoituksenmukaista valmistelua ja kilpailun toimivuutta. Markkinakartoituksen keskeiset havainnot on sisällytettävä hankintapäätöksen perusteluihin ja varmistettava, että ne ovat julkisuuslain mukaisesti saatavilla.

Perustelut

Markkinakartoituksen velvoittaminen parantaa hankintojen laatua, edistää tervettä kilpailua ja lisää hankintaprosessien läpinäkyvyyttä. Se auttaa hankintayksiköitä tunnistamaan markkinoiden tarjonnan, valmistautumaan hankinnan riskeihin ja suunnittelemaan hankinnat tehokkaasti ja vaikuttavasti. Vaikuttavuus korostuu erityisesti, kun markkinakartoituksella varmistetaan hankintojen taloudellisuus, laadukkuus ja tavoitteiden saavuttaminen.

Markkinakartoituksen dokumentointi tukee julkisuuslain vaatimuksia ja vahvistaa kansalaisten luottamusta julkisiin hankintoihin. Dynaamiset hankintajärjestelmät on rajattu veloitteen ulkopuolelle niiden jatkuvaan kilpailun edistämiseen perustuvan rakenteen vuoksi.

Lisäys yhtenäistää hankintakäytäntöjä, ehkäisee resurssien väärinkäyttöä ja varmistaa, että hankinnat tuottavat odotettuja yhteiskunnallisia ja taloudellisia vaikutuksia. Se tukee myös hankintalain periaatteiden (syrjimättömyys, avoimuus, kilpailu) tehokasta toteutumista.

66 § Ehdokkaan tai tarjoajan osallistuminen hankinnan valmisteluun (lisäys)

Jos ehdokas, tarjoaja tai tarjoajaan liittyvä yritys on osallistunut hankinnan valmisteluun, on hankintayksikön varmistettava, että tämä ei vääristä kilpailua.

Rakennusurakassa suunnittelija ei voi osallistua toteuttamisen aikaiseen toimintaan, ellei kyseessä ole suunnittelu- ja toteuttamisurakka, jossa lisä- ja muutostyöt on suljettu pois sopimusehdoissa. Muissa urakkamuodoissa suunnittelijalla tulee olla

taloudellinen kannuste, joka maksetaan lisä- ja muutostöiden välttämisen perusteella.

Perustelut:

Rakennusurakoissa suunnittelijan osallistumisen rajoittaminen toteutusvaiheeseen varmistaa kilpailun tasapuolisuuden, estää eturistiriidat ja selkeyttää vastuunjakoa. Lisä- ja muutostöiden sulkeminen pois suunnittelu- ja toteuttamisurakoissa ehkäisee kustannusten hallitsemattomuutta ja varmistaa hankkeiden tehokkuuden.

Säännös tukee hankintalain syrjimättömyyden ja avoimuuden periaatteita, parantaa hankintojen läpinäkyvyyttä ja edistää elinkaarikustannusten pienentämistä. Tämä lisää julkisten hankintojen vaikuttavuutta ja vastuullisuutta.

Suunnittelijoille asetettava taloudellinen kannuste lisä- ja muutostöiden välttämiseksi lisää kustannustehokkuutta, parantaa suunnittelun laatua ja vähentää urakoiden elinkaarikustannuksia. Kannustin ohjaa suunnittelijoita ennakoimaan riskejä ja tarjoamaan toteutusvaiheessa toimivia ratkaisuja, mikä pienentää lisätöistä aiheutuvia kustannuksia ja aikatauluviiveitä. Tämä tukee hankintojen vaikuttavuutta, kilpailun tasapuolisuutta ja resurssien vastuullista käyttöä.

75 § Hankintasopimusten jakaminen erillisiin osiin

Hankintayksikkö tulee tehdä hankintasopimuksen erillisinä osina ja määritellä kyseisten osien koon ja kohteen. Hankintayksikkö tulee aina mahdollistaa osatarjoukset tai kilpailuttaa eri osiot erikseen.

Perustelut:

1. **Kilpailun lisääminen:** Sopimusten jakaminen erillisiin osiin edistää kilpailua, koska se antaa pienemmille ja erikoistuneemmille toimijoille mahdollisuuden osallistua hankintoihin, mikä lisää tarjousten määrää ja monimuotoisuutta.
2. **Joustavuus ja erikoistuminen:** Osatarjousten mahdollistaminen edistää hankintojen joustavuutta ja mahdollistaa tarjoajille erikoistumisen tiettyihin osiin, mikä voi parantaa kokonaislaadun tasoa.
3. **Syrjimättömyys ja tasapuolisuus:** Erillisiksi osiksi jakaminen ja osatarjousten salliminen varmistaa, että hankintamenettely on tasapuolinen ja syrjimätön kaikenkokoisille tarjoajille.
4. **Kustannustehokkuus:** Eri osien kilpailuttaminen erikseen voi tuoda säästöjä hankintayksikölle, sillä se mahdollistaa edullisemmat ja tarkemmin kohdennetut tarjoukset.

Tämä muutos edistää hankintamenettelyjen läpinäkyvyyttä, kilpailullisuutta ja tehokkuutta, hyödyttäen sekä hankintayksikköjä että tarjoajia.

85 § Taloudelliset ja rahoitukselliset vaatimukset

Hankintayksikkö voi asettaa vaatimuksia, joilla varmistetaan, että ehdokkailla ja tarjoajilla on hankintasopimuksen toteuttamiseen tarvittavat taloudelliset ja rahoitusta koskevat voimavarat. Tätä varten hankintayksikkö voi asettaa vaatimuksia pankki- tai muusta vastaavasta takauksesta hankkeen toteuttamisen takaamiseksi. Ehdokkailta ja tarjoajilta vaadittava takaussumma saa olla enintään kaksi kertaa hankintasopimuksen vuositulo määrän arvon suuruinen. Hankintayksikkö voi myös vaatia riittävää vastuuvakuutusta.

Perustelut:

1. Riskienhallinta ja taloudellinen varmuus: Takaus- ja vakuutusvaatimukset vähentävät riskiä, että hankintayksikkö kohtaa ongelmia hankkeen toteutuksessa taloudellisten vaikeuksien vuoksi.
2. Kilpailun tasapuolisuus: Takausvaatimukset ovat kohtuullisia, kun ne rajoitetaan enintään kaksinkertaiseksi suhteessa vuositulo määrän arvoon, jolloin ne eivät muodosta kohtuutonta estettä pienemmille toimijoille.
3. Selkeys ja johdonmukaisuus: Lakimuutos selkeyttää vaatimusten asettamista ja niiden laajuutta, mikä edistää läpinäkyvyyttä ja ennakoitavuutta hankintaprosesseissa.

86 § Henkilöstö- ja tekniset voimavarat sekä kokemus

Hankintayksikkö voi asettaa vaatimuksia, joilla varmistetaan, että ehdokkailla ja tarjoajilla on tarvittavat henkilöstö- ja tekniset voimavarat sekä kokemusta hankintasopimuksen toteuttamiseksi hankintayksikön edellyttämällä tasolla. Hankintayksikkö voi vaatia, että riittävä kokemus osoitetaan viittaamalla tarjoajan henkilöstön referensseihin.

Hankinnoissa, joiden kohteena on kokoonpano- tai asennustoimia edellyttäviä tavaroita, palveluja tai rakennusurakoita, ehdokkaiden ja tarjoajien ammatillinen pätevyys palvelujen suorittamiseksi tai asennustoimien taikka rakennusurakan toteuttamiseksi voidaan arvioida ammattitaidon ja kokemuksen perusteella.

Hankintayksikkö ei saa käyttää kolmanne osapuolen palveluita arvioinnin tekemiseen, eikä arvioinnit saa perustua henkilön luonteenpiirteisiin tai muihin ei työsuoritteiden osaamiseen perustuviin perusteisiin.

Perustelut:

1. Hankintojen laadun varmistaminen: Asiantuntevan ja riittävästi resursoitun henkilöstön varmistaminen edistää hankintasopimusten laadukasta ja sujuvaa toteutusta.
2. Referenssien merkitys: Mahdollisuus vaatia henkilöstön referensseihin viittaamista auttaa hankintayksikköä arvioimaan tarjoajan kykyä vastata hankinnan vaatimuksiin ja vähentää hankintariskejä.

3. Ammatillisen pätevyyden arviointi: Kokoonpano- ja asennustöiden sekä rakennusurakoiden vaatimien hankintojen osalta ammatillisen pätevyyden arviointi antaa hankintayksikölle työkalun varmistaa, että palvelut suoritetaan turvallisesti ja ammattitaitoisesti.
4. Kokemus: Mahdollisuus arvioida kokemusta edistää kilpailun reiluutta ja parantaa tarjoajien laatutasoa, mikä hyödyttää hankintaprosessin tuloksia.

Tämä muutos parantaa hankintojen laatua ja varmistaa, että hankinnat täyttävät hankintayksiköiden tarpeet luotettavasti ja tehokkaasti. Ilman rajaamatta alan ammattilaisia elinkeinon harjoittamisen vapautta yritys referenssien kautta.

Muutetaan 93 § Kokonaistaloudellisesti edullisimman tarjouksen valinta kohtaa vastaamaan:

Tarjouksista on valittava kokonaistaloudellisesti edullisin tarjous. Kokonaistaloudellisesti edullisin on tarjous, joka on hankintayksikön kannalta hinnaltaan halvin, kustannuksiltaan edullisin.

Hankintayksikön on ilmoitettava käyttämänsä kokonaistaloudellisen edullisuuden peruste tai hinta-laatusuhteen mukaiset vertailuperusteet hankintailmoituksessa, tarjouspyynnössä tai neuvottelukutsussa. Hankintayksikön on yksilöitävä vertailuperusteiden suhteellinen painotus hankintailmoituksessa, neuvottelukutsussa tai tarjouspyynnössä. Painotus voidaan ilmaista myös ilmoittamalla kohtuullinen vaihteluväli. Jos vertailuperusteiden suhteellista painotusta ei objektiivisesta syystä voida määritellä, vertailuperusteet on ilmoitettava alenevassa tärkeysjärjestyksessä.

Vertailuperusteiden on liityttävä hankinnan kohteeseen 94 § mukaisesti, ne eivät saa antaa hankintayksikölle rajoittamatonta valinnanvapautta ja niiden on oltava syrjimättömiä ja varmistettava todellisen kilpailun mahdollisuus. Hankintayksikön on asetettava vertailuperusteet siten, että tarjoaja pystyy todentamaan niihin perustuvat tiedot tarjousten vertailua varten. Epäselvissä tapauksissa hankintayksikön on tosiasiallisesti tarkistettava tarjoajien antamien tietojen ja näytön paikkansapitävyys.

1. Laatuvaatimukset ja korjaavat toimenpiteet

- Laatuvaatimukset tulee mitata aina toimituksen yhteydessä. Jos laatuvaatimukset eivät täyty, hankintayksikön on vaadittava toimittajaa korjaamaan puutteet kohtuullisessa ajassa. Jos kohtuullinen aika ei toteudu, hankintayksiköllä on oikeus korjauttaa puutteet kolmannen tahon toimesta toimittajan kustannuksella.
- Hankintayksikön on sisällytettävä edellä mainitut vaatimukset hankintasopimukseen.

2. Palkkioperusteet ja maksujen suorittaminen

- Palkkiot maksetaan vain laatuvaatimusten mukaisen toimituksen jälkeen. Palkkiot tulee kohdistaa ensisijaisesti konkreettisiin toimenpiteisiin tai toimituksiin.
- Rakennusurakoissa toimituksen tulee olla valmis ja laatatarkastettu ennen maksun suorittamista. Tavarantoimituksessa tavarana tulee olla toimitettu ja laatatarkastettu.
- Hankintayksikön on sisällytettävä suunnitteluvirheiden täysimääräinen vahingonkorvausvastuu suunnittelijan hankintasopimukseen ilman mahdollisuutta rajata vastuuta sopimuksellisesti. Hankintasopimukseen tulee sisällyttää lauseke, jossa toteutuksen lisätyöt katsotaan aina suunnittelun puutteeksi ja suunnittelijan korvausvastuun alaisuuteen. Suunnittelijalle on varattava mahdollisuus perustella lisätöiden tarpeettomuus ennen niiden kilpailuttamista.

3. Yksikköhintojen käyttö ja kokonaisuudessa

- Hankintayksikön käyttäessä yksikköhintoja palkkioperusteena, yksikköhinnat tulee sisällyttää kilpailutukseen kokonaisuudessa. Jos kokonaisuudessa ylittyy, hankintayksikön on kilpailutettava massan ulkopuolinen määrä erikseen.

4. Vaikuttavuuspohjainen maksuperuste palveluhankinnoissa

- Palveluhankinnoissa hankintayksikön on ensisijaisesti sovellettava suorituspohjaista maksuperustetta ja toissijaisesti vaikuttavuuspohjaista maksuperustetta. Jos tilausta ei toteuteta täysin suorituspohjaisella palkkiolla, vähintään 50 % palkkiosta tulee perustua vaikutuspohjaiseen maksuperusteeseen. Suoritus ei voi perustua aikaan.
- Vaikutusarvion indikaattorit voivat olla poliittisia, taloudellisia, sosiaalisia, teknologisia, ympäristöllisiä ja lain valvonnallisia indikaattoreita. Hankintayksikön on sisällytettävä sopimukseen vaatimus prosessimetriikan tiedonsaannista ilman lisäveloitusta. Indikaattoreiden ja prosessimetriikan muutoksen vahva korrelaatio on todistettava osana vaikutusarviota, ja jos tätä ei voida todistaa, palkkioperusteista vaikuttavuusosuutta ei makseta.
- Indikaattorimallissa tulee olla vähintään yksi mittari jokaisesta sen osa-alueesta, ja kaikkia indikaattorimallin osa-alueita tulee käyttää palkkioperusteena tasavertaisesti. Jokaiselle mittarille asetetaan minimitaso, ja jos jokin mittari alittaa minimitason, palkkiota ei makseta.

Perustelut:

1. Laatuvaatimukset ja korjaavat toimenpiteet: Laadun varmistaminen toimituksen yhteydessä parantaa hankintojen luotettavuutta ja estää puutteellisten suoritusten hyväksymisen. Tämä lisää toimittajien vastuullisuutta ja takaa, että korjaukset tehdään ilman ylimääräisiä viivästyksiä tai lisäkustannuksia hankintayksikölle.

2. Palkkioperusteet ja maksujen suorittaminen: Palkkioiden maksaminen vasta laatuvaatimusten täyttämisen jälkeen varmistaa, että julkiset varat käytetään tehokkaasti ja vain laadukkaista suorituksista maksetaan.

Suunnittelijan täysimääräinen vahingonkorvausvastuu motivoi korkealaatuiseen suunnitteluun ja ehkäisee tarpeettomia lisäkustannuksia.

3. Yksikköhintojen käyttö ja kokonaisuudessa: Tämä käytäntö lisää läpinäkyvyyttä ja helpottaa kustannusten hallintaa. Kilpailutus kokonaisuudessa estää mahdolliset epäselvyydet ja takaa sen, että ylitykset käsitellään asianmukaisesti.

4. Vaikuttavuuspohjainen maksuperuste palveluhankinnoissa: Vaikuttavuuspohjaisten maksuperusteiden käyttö parantaa hankintojen laatua ja yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Tämä kannustaa tarjoajia panostamaan hankintojen todelliseen tehokkuuteen ja pitkäaikaisiin hyötyihin. Indikaattorimalli varmistaa objektiivisen arvioinnin ja läpinäkyvän tulosten seurannan.

Kaiken kaikkiaan nämä muutokset edistävät julkisten hankintojen tehokkuutta, avoimuutta ja laatua. Ne lisäävät hankintayksiköiden ja toimittajien vastuullisuutta sekä tukevat taloudellisesti ja yhteiskunnallisesti kestävää toimintaa.

170 § (muutos): Hankinta-asiakirjojen säilyttäminen ja julkistaminen, sekä hankintojen maksatus

- **Hankinta-asiakirjojen säilytys ja avoin saatavuus:**

Hankintayksiköiden on säilytettävä kaikki hankintoihin liittyvät asiakirjat sähköisessä hankintajärjestelmässä, ja niiden on oltava avoimesti kaikkien saatavilla ilman rajoituksia. Tämä koskee kaikkia hankintoja riippumatta niiden taloudellisesta arvosta.

Säilytettäviä asiakirjoja ovat muun muassa:

- Tehdyt hankintasopimukset ja niihin liittyvät liitteet.
- Tarjouspyynnöt, tarjoukset, arviointikriteerit ja tarjousvertailut.
- Toimitusten ja rakennusurakoiden tarkastusasiakirjat sekä muut toimitukseen tai urakoiden vastaanottamiseen liittyvät dokumentit.
- Maksuihin liittyvät asiakirjat, kuten maksuerät ja niiden perusteet.

Maksatukset julkisissa hankinnoissa, rakennusurakoissa ja tuotteiden vastaanottamisessa:

- Julkisrahoitteisiin hankintoihin, kuten palveluiden, rakennusurakoihin ja tuotteiden vastaanottamiseen liittyvät maksut suoritetaan vasta, kun sopimuksen mukainen toimitus tai urakka on vastaanotettu ja siihen liittyvät tarkastusasiakirjat tai muut hyväksymistä koskevat dokumentit on julkaistu sähköisessä hankintajärjestelmässä. Tämä varmistaa, että toimitukset ja urakat täyttävät sopimusehdot ennen maksun vapauttamista.

- Kaikki toimitukset, kuten ohjelmistotuotokset, tutkimusraportit, fyysiset tuotteet ja rakennusurakat, tulee tarkastaa ja niihin liittyvät asiakirjat tulee julkaista ennen maksun suorittamista.
- Maksujen suorittamisen ehtona on, että hankintajärjestelmään on lisätty täydelliset tarkastusasiakirjat ja vastaanottamista koskevat dokumentit, jotka osoittavat, että toimitukset tai urakat on hyväksytyt.

Perustelut:

Tällä lakimuutoksella pyritään parantamaan julkisten hankintojen, rakennusurakoiden ja tuotteiden vastaanottamisen läpinäkyvyyttä. Hankinta-asiakirjojen avoin säilytys sähköisessä hankintajärjestelmässä varmistaa, että kaikki hankintaprosessiin liittyvä tieto on julkisesti saatavilla, mikä lisää luottamusta ja läpinäkyvyyttä. Tämä koskee kaikkia hankintoja riippumatta niiden arvosta.

Maksuehtojen muutos takaa, että maksut suoritetaan vasta, kun kaikki toimitukset, kuten palvelut, rakennusurakat tai tuotteet on tarkastettu ja hyväksytyt, ja asiaankuuluvat asiakirjat on julkaistu avoimesti. Tämä parantaa julkisten varojen käytön vastuullisuutta ja varmistaa, että sopimusvelvoitteet täyttyvät ennen maksujen vapauttamista.

Lisäys: 175 § Vähimmäistarjoajien määrä

Hankinnoissa tulee tarjoajia olla aina vähintään viisi (5) kappaletta. Jos viittä tarjoajaa ei kilpailutusvaiheessa saada, hankintayksikön on kilpailutettava hanke uudestaan. Hankintayksikkö ei saa aloittaa mitään toimia alle viiden tarjouksen saaduista tarjouksista, ja hankintapäätökset ovat mitättömiä.

Hankintayksikön on sisällytettävä minimi tarjousvaatimus ja sen alittamisen seuraamukset selkeästi hankinta-asiakirjoissa.

Perustelut:

1. **Kilpailun takaaminen:** Vähimmäistarjoajien määrän asettaminen varmistaa, että hankintamenettely pysyy kilpailukykyisenä ja tarjoaa laajan valikoiman vaihtoehtoja hankintayksiköille.
2. **Laatutason ylläpitäminen:** Useampi tarjoaja lisää todennäköisyyttä saada laadukkaita ja kustannustehokkaita tarjouksia.
3. **Läpinäkyvyys ja ennakoitavuus:** Vaatimuksen sisällyttäminen hankinta-asiakirjoihin ja sen esille tuominen kaikissa keskusteluissa edistää hankintamenettelyjen avoimuutta ja vähentää epäselvyyksiä tarjoajien keskuudessa.
4. **Tehokkuus ja oikeudenmukaisuus:** Vaatimuksen alittamisen seuraamukset antavat selkeät säännöt, jotka auttavat estämään heikosti kilpailutettuja hankkeita ja varmistavat reilut toimintatavat.

Tämä muutos vahvistaa julkisten hankintojen laatua ja edistää tasapuolisuutta hankintamarkkinoilla.

106 § ja 115 § kumoaminen

Kumotaan lain 5 luvun 106 § ja 115 §. Näiden lakikohtien säännökset eivät ole enää voimassa, ja hankintayksiköt soveltavat jatkossa pykälän 93 mukaisia menettelyjä.

Perustelut:

1. **Yksinkertaistaminen ja selkeys:** Lakikohtien 106 ja 115 kumoaminen selkeyttää hankintamenettelyjä ja vähentää päällekkäisyyksiä. Tämä parantaa lain johdonmukaisuutta ja yksinkertaistaa hankintayksiköiden työtä.
2. **Pykälän 93 laaja soveltaminen:** Pykälä 93 tarjoaa riittävän ja kattavan perustan menettelyille, joita aiemmin säänneltiin 106 § ja 115 §
ä. Tämä mahdollistaa selkeät ja yhtenäiset menettelytavat kaikille hankintayksiköille.
3. **Joustavuus ja tehokkuus:** Uudistus tukee joustavampaa ja tehokkaampaa hankintaprosessia, jossa vältetään tarpeettomat sääntelyt ja varmistetaan, että menettelyjä ohjataan yhtenäisten periaatteiden mukaisesti.

Tällä muutoksella varmistetaan, että julkisista hankinnoista annettu laki pysyy ajantasaisena ja selkeänä.

3. Rikoslaki (39/1889)

Rikoslain (39/1889) 28 luku: 4 § Kavallus (lisäys)

Se, joka julkisia hankintoja valmistellessaan tai niistä päätöstä tehdessään rikkoo Lain viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999), Lain julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1397/2016) säännöksiä tai Hallintolaki (434/2003) tuomittakoon kavalluksesta, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta. Jos hankinnan valmisteluun tai hankinnan kilpailutukseen ei ole osoitettu vastuuhenkilöä, vastaa tämän lain kohdan mukaisesti toiminnoista hankintayksikön johtaja tai vastaavassa roolissa toimiva henkilö.

Perustelu:

Julkisissa hankinnoissa on erityisen tärkeää, että hankintatoimia suorittavilla henkilöillä on henkilökohtainen vastuu toimintansa laillisuudesta ja päätöstensä seurauksista. Tämä vastuu on keskeinen julkisten varojen käytön läpinäkyvyyden ja luotettavuuden varmistamiseksi sekä väärinkäytösten estämiseksi. Kavalluksen yrittämisen ollessa rangaistavaa, ei näyttöä saadusta hyödyistä tarvitsisi osoittaa vaan pelkkä lakien laiminlyönti synnyttäisi rikosvastuun.

4. Laki 1398/2016 vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista

Muutos lakiin

Laki vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain (1398/2016) kumoamisesta

1 § Lain kumoaminen Tällä lailla kumotaan vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annettu laki (1398/2016) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

2 § Sovellettava lainsäädäntö erityisalojen hankinnoissa Jatkossa erityisalojen hankintoihin ja käyttöoikeussopimuksiin sovelletaan lakia julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1397/2016) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

3 § Siirtymäsäännökset

1. Tämä laki tulee voimaan [päivämäärä].
2. Ennen tämän lain voimaantuloa aloitetut erityisalojen hankintamenettelyt saatetaan loppuun kumotun lain mukaisesti.
3. Muut tarvittavat hallinnolliset ja käytännön järjestelyt siirretään julkisten hankintojen ja käyttöoikeussopimusten lain soveltamiseksi erityisalojen hankintoihin [siirtymäaika, esim. 6 kuukautta].

4 § Voimaantulo Tämä laki tulee voimaan [päivämäärä].

Perustelut: Ehdotuksella yhdenmukaistetaan hankintalainsäädäntöä siten, että erityisalojen hankinnoissa sovelletaan jatkossa lakia julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1397/2016). Tavoitteena on yksinkertaistaa ja tehostaa julkisia hankintamenettelyitä sekä parantaa avoimuutta ja yhdenmukaisuutta kaikilla aloilla. Direktiivin vaatimat lait lisätään lakia julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1397/2016), pykälät kohdistettuna toimialoihin.

5. Kilpailulaki (12.8.2011/948)

Muutos lainsäädäntöön:

Laki kilpailulain (12.8.2011/948) muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan kilpailulain (12.8.2011/948) 6 § ja lisätään 5 §:ään uusi momentti seuraavasti:

1 § Muutos 6 §:ään Poistetaan kilpailulain 6 § kokonaisuudessaan.

Perustelut:

- Nykyinen 6 § mahdollistaa käytännössä sopimuskartellit esimerkiksi yleisten sopimusehtojen kautta, mikä rajoittaa kilpailua ja haittaa markkinoiden avoimuutta.
- Tuotannon tehostaminen on saavutettavissa parhaiten avoimen markkinakilpailun kautta ilman sopimusjärjestelyjä, jotka voivat vinouttaa kilpailua.
- Kuluttajien kohtuullisen osan hyötyjen määrittely on käytännössä mahdotonta, ja kuluttajille kuuluu ostovoiman mukainen hyöty ilman markkinoita rajoittavia ehtoja.
- Sopimusvapaus on olennainen osa markkinakilpailua. Sen rajoittaminen kaventaa muiden markkinaosapuolten toimintaedellytyksiä, mikä estää tasapuolista kilpailua.

Lisäys 5 §:ään Lisätään kilpailulain 5 §:ään lisätään uusi momentti seuraavasti:

6) joilla sovitaan käytettävistä sopimuehdoista.

Perustelut lakimuutokselle: Tämän lakimuutoksen tarkoituksena on poistaa kilpailua rajoittavat rakenteet, jotka mahdollistavat kartellimaisen toiminnan yleisten sopimusehtojen kautta, sekä varmistaa markkinoiden toimintaedellytykset, joissa kaikkien markkinatoimijoiden kilpailuasema on tasapuolinen ja kuluttajille taataan ostovoiman mukainen hyöty.

Sopimusehdoista sopiessa käytännössä yleiset sopimusehdot (esim. YSEt) ovat suurten ostajien etuja palvelevia järjestelyjä, jotka voivat rajoittaa pienempien toimijoiden toimintaedellytyksiä markkinoilla. Tällaiset sopimukset luovat markkinoille epäsymmetrisen kilpailutilanteen, jossa pienemmät yritykset eivät pysty kilpailemaan tasavertaisesti.

6. Valtion virkamieslaki (750/1994)

Kumotaan: Valtion virkamieslaki (750/1994) kumotaan.

Kumoamisen jälkeen julkisen sektorin palveluksessa olevat henkilöt siirtyvät työsopimuslain soveltamisalaan.

Perustelut:

Virkamieslain sääntely perustuu historiallisesti erilliseen julkisen sektorin työntekijäasemaan, joka ei enää vastaa nykypäivän työelämän tarpeita. Yksityisen ja julkisen sektorin tehtävissä on yhä enemmän samankaltaisuuksia, eikä erillissääntelylle ole oikeudellisia tai hallinnollisia perusteita.

Työsopimuslain soveltaminen julkista valtaa käyttävien työntekijöiden työsuhteisiin edistää yhdenvertaisuutta työmarkkinoilla, selkeyttää sääntelyä ja mahdollistaa joustavammat ja tehokkaammat toimintamallit.

Julkisen vallankäytön vastuun siirtäminen työsopimuslain alaisuuteen estää tilanteet, joissa valmistelija toimii työsuhteessa virkarikoslainsäädännön ulkopuolella, ja julkista valtaa käyttävän virkamiehen vastuu päätöksestä jää toteutumatta virkamiehen vedotessa valmistelijalta saamiinsa tietoihin. Tämä muutos takaa julkisen vallan käytön vastuullisuuden ja oikeusvarmuuden kaikissa päätöksentekoprosesseissa.

7. Laki kunnallisesta viranhaltijasta (304/2003)

Kumotaan: Laki kunnan ja hyvinvointialueen viranhaltijasta 304/2003 kumotaan.

Kumoamisen jälkeen julkisen sektorin palveluksessa olevat henkilöt siirtyvät työsopimuslain soveltamisalaan.

Perustelut:

Virkamieslain sääntely perustuu historiallisesti erilliseen julkisen sektorin työntekijäasemaan, joka ei enää vastaa nykypäivän työelämän tarpeita. Yksityisen ja julkisen sektorin tehtävissä on yhä enemmän samankaltaisuuksia, eikä erillissääntelylle ole oikeudellisia tai hallinnollisia perusteita.

Työsopimuslain soveltaminen julkista valtaa käyttävien työntekijöiden työsuhteisiin edistää yhdenvertaisuutta työmarkkinoilla, selkeyttää sääntelyä ja mahdollistaa joustavammat ja tehokkaammat toimintamallit.

Julkisen vallankäytön vastuun siirtäminen työsopimuslain alaisuuteen estää tilanteet, joissa valmistelija toimii työsuhteessa virkarikoslainsäädännön ulkopuolella, ja julkista valtaa käyttävän viranhaltijan vastuu päätöksestä jää toteutumatta viranhaltijan vedotessa valmistelijalta saamiinsa tietoihin. Tämä muutos takaa julkisen vallan käytön vastuullisuuden ja oikeusvarmuuden kaikissa päätöksentekoprosesseissa.

8. Työsopimuslaki (2001/55)

Lisätään työsopimuslakiin uusi luku:

15 luku:

1 § Soveltamisala

Tätä lukua sovelletaan työntekijöihin, jotka käyttävät julkista valtaa valtion, kuntien, hyvinvointialueiden tai muiden julkista valtaa käyttävien organisaatioiden palveluksessa. Julkisen vallan käytöksi katsotaan myös julkisten varojen käytön valmistelu ja siihen liittyvä päätöksenteko. Julkista valtaa käyttäviä koskee rikosalain

40 luvun mukaiset pykälät.

Perustelu: Julkisen vallan käyttäminen on erityisen vastuullista ja edellyttää selkeitä säännöksiä työntekijöiden velvoitteista. Lain soveltamisalan laajentaminen kattaa kaikki julkista valtaa käyttävät organisaatiot, mukaan lukien julkisten varojen käytön valmistelu, mikä vähentää korruption ja epäasiallisen toiminnan riskiä.

2 § Julkisen vallan käytön periaatteet

Työntekijöiden on noudatettava lakia, perusoikeuksia ja hyvän hallinnon periaatteita (Hallintolaki 2003/434). Työntekijöiden päätökset eivät saa perustua mielivaltaan, syrjintään tai muihin epäasiallisiin perusteisiin.

Perustelu: Hyvän hallinnon periaatteiden ja syrjimättömyyden korostaminen vahvistaa päätöksenteon objektiivisuutta. Tämä varmistaa, että päätökset ovat perusteltuja ja lainmukaisia, mikä lisää kansalaisten oikeusturvaa.

3 § Esteellisyys ja jääviys

Työntekijä ei saa osallistua sellaiseen päätöksentekoon, jossa hänen puolueettomuutensa voisi vaarantua henkilökohtaisten tai taloudellisten sidonnaisuuksien vuoksi.

Perustelu: Esteellisyyssäännösten täsmentäminen ehkäisee eturistiriitoja ja vahvistaa päätöksenteon puolueettomuutta. Tämä on keskeistä erityisesti julkista valtaa käyttävien henkilöiden kohdalla.

4 § Julkisuus ja hankinnat

Työntekijöiden jotka käyttävät julkista valtaa on noudatettava tehtävässään julkisuuslakia (621/1999) ja lakia julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1397/2016)

Perustelu: Julkisuuslain ja hankintalain noudattamisen korostaminen varmistaa avoimuuden ja läpinäkyvyyden julkisten varojen käytössä. Tämä parantaa kansalaisten ja sidosryhmien mahdollisuuksia valvoa julkista hallintoa.

5 § Vahingonkorvausvastuu ja virheiden korjaaminen

Julkista valtaa käyttävä työntekijä on vahingonkorvausvelvollinen lainvastaisista päätöksistään tai toimenpiteistään. Virheet on korjattava viipymättä, ja korjausvelvollisuus koskee sekä yksittäisiä päätöksiä että hallintomenettelyn muita vaiheita.

Perustelu: Vahingonkorvausvastuun lisääminen ja virheiden korjausvelvollisuus lisäävät työntekijöiden vastuullisuutta ja parantavat virheiden oikaisua. Tämä suojaa kansalaisten oikeuksia ja edistää oikeudenmukaisuutta.

6 § Erityinen irtisanomissuoja

Julkista valtaa käyttävillä työntekijöillä on erityinen irtisanomissuoja, joka estää työntekijöiden irtisanomisen heidän suorittamiensa lainmukaisten toimien perusteella. Työnantajan on perusteltava irtisanomiset tarkasti ja annettava työntekijälle oikeus valittaa päätöksestä hallinto-oikeuteen.

Perustelu: Erityinen irtisanomissuoja varmistaa, että julkista valtaa käyttävät työntekijät voivat toimia lainmukaisesti ilman pelkoa perusteettomista irtisanomisista. Tämä lisää työntekijöiden riippumattomuutta ja vahvistaa heidän rooliaan julkisen vallan toteuttajina.

7 § Julkisen vallankäytön sisältävän tehtävän haettavaksi julistaminen

Julkista valtaa työssään käyttävän työntekijän tehtävä on ennen sen täyttämistä julistettava haettavaksi. Ilmoitus haettavaksi julistamisesta on julkaistava valtakunnallisesti, jollei tässä laissa toisin säädetä. Hakuaika on vähintään 30 kalenteripäivää. Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset tehtävän haettavaksi julistamisesta.

Perustelu: Tehtävien julistaminen haettavaksi valtakunnallisesti varmistaa avoimen ja tasapuolisen rekrytointimenettelyn. Tämä vähentää suosikkijärjestelmien ja muiden epäasiallisten käytäntöjen riskiä.

8 § Suomen kansalaisuutta vaativat tehtävät

Seuraaviin julkista valtaa työssään käyttävän tehtäviin voidaan nimittää vain Suomen kansalainen:

- 1) Oikeuskanslerin ja apulaisoikeuskanslerin tehtävät sekä vastaavat tehtävät oikeuskanslerinvirastossa.
- 2) Ministeriön valtiosihteerin ja kansliapäällikön tehtävät sekä niihin rinnastettavat tehtävät.
- 3) Tehtävät, joissa käsitellään turvallisuusluokan I tai II asiakirjoja.
- 4) Ulkoasiainhallinnon tehtävät.
- 5) Tuomarin tehtävät ja muut vastaavat tehtävät.
- 6) Poliisin ja suojelupoliisin tehtävät, joissa käsitellään turvallisuusluokiteltuja asiakirjoja.
- 7) Puolustusvoimien tehtävät.

Perustelu: Tehtävät, joissa käsitellään merkittäviä kansallisia intressejä, kuten turvallisuutta ja ulkopoliittikkaa, edellyttävät Suomen kansalaisuutta. Tämä suojaa kansallista turvallisuutta ja julkisen vallan legitimitettiä.

9 § Kelpoisuusvaatimukset

Julkista valtaa työssään käyttävä työntekijä on täyttänyt 18 vuotta.

Perustelu: Julkista valtaa käyttävän tulee olla täysivaltainen.

10 § Turvallisuusselvitys

Tehtävään nimitettävän tai määrättävän nuhteettomuus ja riippumattomuus on varmistettava. Julkista valtaa käyttävistä tehdään aina turvallisuusselvitys turvallisuusselvityslain (726/2014) mukaisesti.

Perustelu: Turvallisuusselvitys lisää luottamusta työntekijöiden nuhteettomuuteen ja puolueettomuuteen, erityisesti tehtävissä, joissa julkisen vallan käyttö on merkittävää.

11 § Lahjomattomuus

Julkista valtaa työssään käyttävä työntekijä ei saa vaatia, hyväksyä tai ottaa vastaan taloudellista tai muuta etua, jos se voi heikentää luottamusta työntekijään tai viranomaiseen.

Perustelu: Lahjomattomuussäännöksen sisällyttäminen työsopimuslakiin vahvistaa korruption torjuntaa ja edistää kansalaisten luottamusta julkiseen hallintoon.

Siirtymäsäännökset

Kaikki voimassa olevat virkamiehiä ja viranhaltijoita koskevat sopimukset ja velvoitteet siirtyvät työsopimuslain mukaisiksi työsuhteiksi. Siirtymävaiheessa julkisen sektorin työntekijöiden työehdot säilyvät ennallaan kahden vuoden ajan.

Perustelu: Siirtymäkausi varmistaa, että nykyiset julkisen sektorin työntekijät sopeutuvat lakimuutokseen sujuvasti ilman merkittäviä häiriöitä työehdoissa tai palvelussuhteen ehdoissa.

Yleiset perusteet:

Lakimuutos vahvistaa julkista valtaa käyttävien työntekijöiden toiminnan oikeusvarmuutta, avoimuutta ja vastuullisuutta. Se selkeyttää työsuhteisiin sovellettavia sääntöjä ja edistää kansalaisten luottamusta julkiseen hallintoon. Tämä lakimuutos harmonisoi työsopimuslain ja virkamieslain säännökset, mikä vähentää hallinnollisia päällekkäisyyksiä ja mahdollistaa yhdenmukaisen sääntely-ympäristön.

Julkisen vallankäytön vastuun siirtäminen työsopimuslain alaisuuteen estää tilanteet, joissa valmistelija toimii työsuhteessa virkarikoslainsäädännön ulkopuolella, ja julkista valtaa käyttävän viranhaltijan tai virkamiehen vastuu päätöksestä jää toteutumatta heidän vedotessaan valmistelijalta saamiinsa tietoihin. Tämä muutos takaa julkisen vallan käytön vastuullisuuden ja oikeusvarmuuden kaikissa päätöksentekoprosesseissa.

9. Korruptiontorjuntalaki

Säädetään korruptiontorjuntalaki joka varmistaa riittävät resurssit korruption torjuntaan julkishallinnollisissa ja julkisomisteisissa organisaatioissa.

1 § Lain tarkoitus

Tällä lailla säädetään julkishallinnollisten organisaatioiden ja julkisesti omistettujen organisaatioiden velvollisuudesta perustaa korruptiontorjuntayksiköt sekä näiden yksiköiden tehtävistä, toimivaltuuksista ja vastuista. Lain tavoitteena on lisätä hallinnon läpinäkyvyyttä, estää korruption esiintyminen ja kehittää menetelmiä korruption torjumiseksi.

Peruste: Korruption torjunta on keskeinen osa julkisen hallinnon läpinäkyvyyden ja kansalaisten luottamuksen vahvistamista. Tämä laki antaa tarvittavat oikeudelliset ja hallinnolliset välineet torjua korruptiota tehokkaasti kaikilla julkishallinnollisten ja julkisesti omistettujen organisaatioiden tasoilla.

2 § Korruptiontorjuntayksiköiden perustaminen

Julkishallinnollisten organisaatioiden ja julkisesti omistettujen organisaatioiden on perustettava korruptiontorjuntayksikkö, joka toimii kyseisen organisaation hallinnon alaisuudessa.

Peruste: Korruptiontorjunta edellyttää erillistä, itsenäistä yksikköä, joka pystyy keskittymään ongelmien tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn ilman toimintayksiköiden muita hallinnollisia vastuita.

3 § Yksiköiden toimivaltuudet

1. Korruptiontorjuntayksiköillä on oikeus saada käyttöönsä kaikki niiden toiminnan kannalta tarpeelliset tiedot organisaation hallinnosta ilman rajoituksia.
2. Yksikön toimijat ovat velvollisia pitämään salassa kaikki tiedot, jotka he saavat tietoonsa tehtäviään suorittaessaan, ellei toisin säädetä.
3. Salassapitovelvoite koskee myös yksikön toiminnan päättymisen jälkeistä aikaa, ja sen rikkominen johtaa lain säätämiin seuraamuksiin.

Peruste: Tehokas korruption torjunta vaatii yksiköiltä esteettömää pääsyä tietoihin. Salassapitovelvoite varmistaa luottamuksellisen tiedon asianmukaisen käsittelyn ja estää mahdolliset tietovuodot.

4 § Johtajan ja johtoryhmän nimittäminen

1. Korruptiontorjuntayksikön johtajan ja yksikön toimintaan osoitettavat resurssit määrää kyseisen organisaation ylinhallintoyksikkö.
2. Yksikön johtajan tehtävä on toistaiseksi voimassa oleva, ja sen irtisanomisaika on kaksi vuotta työnantajan puolelta. Tehtävään ei voi soveltaa koeaikaa. Työntekijän irtisanomisaika on kuten työsopimuslaissa määrätään.
3. Korruptiotorjuntayksikön johtajan kuukausipalkka on oltava riittävä vähintään 5 000 euroa kuukaudessa, ja tehtävä on kokoaikainen ilman muita toimenkuvia. Korruptiotorjuntayksikön johtaja ei saa ottaa mitään muita tuloja, toimia tai vastuutehtäviä toimiessaan korruptiotorjuntayksikön johtajana.
4. Korruptiontorjuntayksikön johtoryhmä päättää määräenemmistöpäätöksellä yksikön resurssien käytöstä korruptiotorjuntayksikön johtajan esityksen perusteella. Päätöksistä ja niiden perusteista on pidettävä pöytäkirjaa. Päätöstä vastustavan johtoryhmän jäsenen kanta on kirjattava päätöspöytäkirjaan.
5. Korruptiontorjuntayksikön johtoryhmällä on oltava pääsy kaikkiin yksikön käytössä oleviin tietoihin. Korruptiotorjuntayksikön johtajan ja muiden toimijoiden on luovutettava tiedot johtoryhmän jäsenelle hänen pyynnöstään.
6. Korruptiontorjuntayksikön johtoryhmään kuuluu yksikön johtajan lisäksi yksi edustaja seuraavista tahoista:
 - Syyttäjälaitos
 - Keskusrikospoliisi
 - Valtion tarkastusvirasto
 - Aluehallintovirasto
 - Korkein oikeus
 - Kuluttaja- ja kilpailuviranomainen
 - Oikeusministeriö

Edustettujen tahojen on taattava edustajalle riittävä ajankäyttö ja resurssit tehtävän huolellisen hoitamisen edellyttämällä tasolla.

Peruste: Johtoryhmän monialainen kokoonpano varmistaa, että korruptiontorjuntayksiköiden toiminta perustuu laajaan asiantuntemukseen ja eri hallinnonalojen näkemyksiin, mikä lisää päätöksenteon kattavuutta ja vaikuttavuutta. Riippumaton johtaja, jolla on pitkä irtisanomisaika ja riittävä palkkaus, takaa yksikön toiminnan johdonmukaisuuden sekä suojaa poliittiselta ja hallinnolliselta painostukselta. Johtoryhmän oikeus päästä kaikkiin yksikön käytössä oleviin tietoihin luo tehokkaan valvontamekanismin ja lisää läpinäkyvyyttä. Lisäksi riittävien resurssien turvaaminen niin johtajalle kuin johtoryhmän edustajille mahdollistaa tehtävien huolellisen ja pitkäjänteisen hoitamisen, mikä vahvistaa korruptiontorjunnan tehokkuutta ja jatkuvuutta.

5 § Yksiköiden tehtävät

Korruptiontorjuntayksiköiden tulee:

1. Tunnistaa ja ennaltaehkäistää korruption eri muotoja.
2. Kehittää korruption torjuntaan liittyvää lainsäädäntöä ja menetelmiä.
3. Antaa suosituksia hyvän hallinnon ja läpinäkyvyyden edistämiseksi.
4. Laatia vuosittainen raportti, joka sisältää vähintään:
 - Korruption ilmenemistä ja riskejä koskevat havainnot.
 - Yhteenveto organisaatorakenteista ja julkisen vallan käytön rakenteista (organisaatiokaaviot).
 - Tilastot siitä, kuinka monta korruptioepäilyä, poliisin tutkintapyyntöä, syyttäjän syyttämispäätöstä ja oikeuden tuomiota kyseisen yksikön alueella on vuosittain.
 - Verkostoanalyysin linkitettyinä organisaation rahavirtoihin.

Peruste: Vuosittainen raportointi parantaa tiedon saatavuutta, mahdollistaa avoimuuden ja tarjoaa arvokasta dataa korruption torjunnan tehokkuuden arvioimiseksi sekä julkisten varojen käytön tehostamiseksi.

6 § Vaikuttavuusarviointi ja resurssit

1. Korruptiontorjuntayksiköiden toimintaa mitataan vaikuttavuusarviointimallilla. Malli tulee hyväksyä yksikön johtoryhmässä.
2. Mallin metriikan tulee sisältää kaikki yksikön operatiiviset toimet, ja sen indikaattoreihin on sisällytettävä vähintään yksi mittari jokaisesta PESTLE-mallin kategoriasta (poliittinen, taloudellinen, sosiaalinen, teknologinen, laillinen ja ekologinen).
3. Korruptiontorjuntayksiköille varataan toimintaan korruptiotorjuntayksikön johtajan palkan lisäksi vähintään seuraavat resurssit:
 - **Pienet organisaatiot (liikevaihto 1–5 miljoonaa euroa):** Vähintään 100 000 euroa vuosittain.
 - **Keskikokoiset organisaatiot (liikevaihto 5–50 miljoonaa euroa):** Vähintään 300 000 euroa vuosittain.
 - **Suuret organisaatiot (liikevaihto yli 50 miljoonaa euroa):** Vähintään 1 % liikevaihdosta.
 - **Julkishallinnolliset organisaatiot ilman liikevaihtoa:** Kiinteä resurssi vähintään 500 000 euroa vuosittain.

Peruste: Riittävä resurssointi henkilöstöä, tietojohtamista ja analytiikkaa varten on olennaista korruption torjunnan tehokkuuden takaamiseksi.

7 § Julkisuus ja avoimuus

1. Korruptiontorjuntayksiköiden tuottamat raportit, metriikat ja analyysit julkaistaan avoimesti ja julkisesti saatavilla olevassa tietovarannossa, salassapitovelvoitteita noudattaen.

2. Julkisesti tuotetut tiedot on julkaistava sellaisessa muodossa, joka mahdollistaa niiden vapaan käytön, muokkauksen ja jakelun.
3. Tietoja joita ei voi salassapitosäännöksiin mukaan julkaista, on julkaistava pseudoanonymisoidussa muodossa.

Peruste: Julkisuus ja avoimuus parantavat kansalaisten luottamusta ja mahdollistavat ulkopuolisen valvonnan.

8 § Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan [päättävä ajankohta].

Peruste: Voimaantuloajankohta antaa viranomaisille riittävän ajan valmistautua lain vaatimusten toteuttamiseen.

Yleisperustelut

Korruptiontorjuntalaki vastaa tarpeeseen parantaa julkisen hallinnon läpinäkyvyyttä ja estää korruption eri muotojen ilmeneminen Suomessa. Korruption vaikutukset voivat ulottua syvälle yhteiskuntaan, heikentäen kansalaisten luottamusta hallintoon ja lisäten epätasapainoa julkisten resurssien jakamisessa. Laki tarjoaa konkreettisia työkaluja ja toimintamalleja, joiden avulla voidaan tehokkaasti tunnistaa, ennaltaehkäistä ja torjua korruptiota.

10. Laki tulotietojärjestelmästä (2018/53)

Lisäys 5 lukuun: Tietojen luovutus tulotietojärjestelmästä

13 §

36) Korruptiontorjuntayksiköiden oikeus saada tietoja tulotietojärjestelmästä

Korruptiontorjuntayksiköllä on oikeus saada tulotietojärjestelmästä niiden tehtäviensä suorittamiseksi tarpeelliset tiedot:

1. Henkilöiden ansiotulot, palkkiot ja muut tulotiedot;
2. Työnantajan maksamat korvaukset ja etuudet;
3. Työsuhteen tiedot, kuten työajan määrä ja sopimustyyppi;
4. Muut tulotiedot, jotka liittyvät korruptiontorjuntayksikön vastuulla olevaan tutkintaan tai analyysiin.
5. Verkostoanalyysin ja tulovirtojen seurantaan tarvittavat tiedot julkista valtaa käyttävien työsuhteista tehtävänsä hoidon ajalta ja vähintään sitä edeltävältä ja sen jälkeiseltä 10 vuodelta.

Perustelut: Korruptiontorjuntayksiköiden toiminnan tehokkuus edellyttää pääsyä ajankohtaisiin ja paikkansapidettäviin tulotietoihin, jotka voivat paljastaa korruptioon viittaavia epäsäännönmukaisuuksia. Tulotietojen käyttö auttaa yksiköitä tekemään tietoon perustuvia johtopäätöksiä ja kohdentamaan resurssit tehokkaasti.

11. Hallintolaki (2003/434)

Muutetaan Hallintolakia lakia seuraavasti:

27 § Esteellisyys

Työntekijä, joka käyttää julkista valtaa, ei saa osallistua asian valmisteluun tai käsittelyyn eikä olla läsnä sitä käsiteltäessä, jos hän on esteellinen.

Määräykset esteellisyydestä koskevat myös monijäsenisen toimielimen jäsentä ja muuta asian käsittelyyn osallistuvaa sekä tarkastuksen suorittavaa tarkastajaa.

Esteellisyyden laiminlyönnistä voidaan tuomita rikoslain (39/1889) virkavelvollisuuden rikkomista ja tuottamuksellista virkavelvollisuuden rikkomista koskevien säännösten mukaisesti (RL 40:7, 40:8 ja 40:9 40:10). Lisäksi esteellisyyden laiminlyönti synnyttää vahingonkorvausvastuun vahingonkorvauslain (412/1974) mukaisesti.

Perustelu:

Pykälä määrittelee esteellisyyden peruseriaatteen. Muutokset korostavat, että esteellisyys ei ole vain eettinen tai hallinnollinen kysymys, vaan myös oikeudellisesti sanktioitu velvoite. Säännöksen laajennus kattaa tilanteet, joissa esteellisyyttä ei ilmoiteta, ja tuo selkeän viittauksen rikos- ja vahingonkorvauslainsäädäntöön. Tämä vahvistaa sääntelyn oikeusvaikutuksia ja ennaltaehkäisee väärinkäytöksiä.

28 § Esteellisyyssperusteet

Työntekijä, joka käyttää julkista valtaa, on esteellinen:

1. jos hän tai hänen lähipiirinsä on asianosainen;
2. jos hän tai hänen lähipiirinsä avustaa taikka edustaa asianosaista tai sitä, jolle asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa;
3. jos asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa hänelle tai hänen lähipiirilleen;
4. jos hän on tai tulee olemaan palvelussuhteessa tai käsiteltävään asiaan liittyvässä toimeksiantosuhteessa asianosaiseen tai siihen, jolle asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa;
5. jos hän on jäsenenä sellaisessa yhteisössä, jonka toimintaan asian ratkaisulla on suoraa tai välillistä vaikutusta, pois lukien sellaisen työttömyyskassan jäsenyys, jota sitä ei ole liitetty muuhun edunvalvontatehtävään;
6. jos hän on missä tahansa vastuutehtävissä sellaisessa yhteisössä, jonka toimintaan asian ratkaisulla on suoraa tai välillistä vaikutusta; tai

7. jos luottamus hänen puolueettomuuteensa muusta erityisestä syystä vaarantuu.

Lähipiirillä tarkoitetaan:

1. työntekijän puolisoa ja työntekijän lasta, lapsenlasta, sisarusta, vanhempaa, isovanhempaa ja työntekijälle muuten erityisen läheistä henkilöä samoin kuin tällaisen henkilön puolisoa;
2. työntekijän vanhempien sisarusta sekä hänen puolisoaan, työntekijän sisarusten lapsia ja työntekijän entistä puolisoa; sekä
3. työntekijän puolison lasta, lapsenlasta, sisarusta, vanhempaa ja isovanhempaa samoin kuin tällaisen henkilön puolisoa sekä työntekijän puolison sisarusten lapsia;
4. muuta henkilöä tai tahoja, jonka päätökset voivat suoraan tai välillisesti vaikuttaa lähipiiriin tai julkista valtaa käyttävän työntekijän päätöksentekoon.

Lähipiirinä pidetään myös vastaavaa puolisuokulaista. Puolisoilla tarkoitetaan aviopuolisoita sekä avioliitonomaisissa olosuhteissa ja rekisteröidyssä parisuhteessa eläviä henkilöitä.

Työntekijä, joka käyttää julkista valtaa, on vastuussa esteellisyyden tunnistamisesta ja siitä ilmoittamisesta. Työnantajan tehtävänä on valvoa esteellisyyttä koskevien säännösten noudattamista.

Esteellisyyden välttämiseksi työntekijän tulee luopua kaikista sellaisista vastuutehtävistä yhteisöissä, joiden toimintaan päätöksenteko vaikuttaa suoraan tai välillisesti, kun hän toimii julkista valtaa käyttävässä tehtävässä.

Perustelu:

Esteellisyyden perusteita laajennetaan kattamaan pelkkä jäsenyys yhteisöissä, joiden toimintaan päätöksenteko voi vaikuttaa suoraan tai välillisesti. Tämä vähentää mahdollisuuksia, että päätöksenteossa syntyy eturistiriitoja, vaikka jäsenellä ei olisikaan aktiivista roolia yhteisössä. Samalla työttömyyskassan jäsenyyden rajausta varmistaa, ettei esteellisyyttä synny tarpeettomasti arkisista tai tavanomaisista tilanteista. Lisäys lähipiiriin määritelmään korostaa vaikutussuhteiden kattavaa arviointia ja estää epäsuorista sidonnaisuuksista johtuvat ongelmat.

29 § Esteellisyyden ratkaiseminen

Julkista valtaa käyttävän työntekijän esteellisyyttä koskeva kysymys on ratkaistava viipymättä.

Työntekijä, joka käyttää julkista valtaa, ratkaisee itse kysymyksen esteellisyydestään. Monijäsenen toimielimen jäsenen ja esittelijän esteellisyydestä päättää kuitenkin toimielin. Monijäseninen toimielin päättää myös muun läsnäoloon oikeutetun esteellisyydestä.

Perustelu:

Pykälässä täsmennetään työntekijän vastuu esteellisyyden arvioinnista ja ilmoittamisesta. Muutokset vahvistavat työnantajan valvontavelvollisuutta, mikä varmistaa, ettei esteellisyyttä koskevia asioita jätetä pelkästään työntekijän harkinnan varaan. Näin voidaan paremmin ehkäistä tilanteita, joissa esteellisyyden arviointi jää huomaamatta tai käsittelemättä.

30 § Asian käsittelyn jatkaminen

Esteellisen työntekijän tilalle on viipymättä määrättävä esteetön työntekijä. Työntekijä saa kuitenkin käsitellä kiireellisen asian, jonka ratkaisuun esteellisyys ei voi vaikuttaa.

Perustelu:

Esteellisen työntekijän tilalle määrättävän esteettömän henkilön nimeämisestä säädetään selkeämmin. Tämä varmistaa, että asian käsittely voi jatkua ripeästi ilman, että esteellisyys vaarantaa päätöksen laillisuutta.

Yleisperustelu

Muutosten tarkoituksena on vahvistaa julkisen vallan käytön puolueettomuutta, läpinäkyvyyttä ja oikeudenmukaisuutta. Esteellisyyden säännösten täsmentäminen ja seuraamusten selkeyttäminen parantavat luottamusta julkishallintoon. Lainmuutokset ehkäisevät päätöksentekoon liittyviä väärinkäytöksiä ja varmistavat, että julkista valtaa käyttävät henkilöt ymmärtävät vastuualueensa ja toimintansa vaikutukset. Kokonaisuudessaan muutokset parantavat lainsäädännön yhdenmukaisuutta ja selkeyttä, mikä hyödyttää sekä päätöksentekijöitä että kansalaisia.

Ystävällisin terveisin
Henri Memonen
Korruptiotutkija